

Adriana Politaj

BEZROBOCIE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W POLSCE W LATACH 1999-2006

1. Wstęp

Przemiany gospodarcze zapoczątkowane w roku 1989 i tworzenie podstaw gospodarki rynkowej wywołały istotne zmiany na polskim rynku pracy. Proces urynkowania gospodarki i zmiana zakresu ingerencji państwa w sferę gospodarki, w tym i na rynku pracy, wywołały szok. Brak gwarancji zatrudnienia i pozbawienie znacznej części społeczeństwa stałych dochodów oraz wszechobecne zagrożenie utraty pracy wymusiły zmianę postaw społecznych, a także stworzenie rozwiązań chroniących poszczególne grupy społeczne dotknięte w szczególny sposób problemem bezrobocia.

Obserwacje zjawisk zachodzących na rynku pracy po urynkowaniu gospodarki polskiej pozwoliły wyodrębnić subpopulacje szczególnie podatne na przejście ze stanu zatrudnienia do bezrobocia oraz wykazujące dużą trudność w powrocie do stanu zatrudnienia. Do tych subpopulacji zalicza się m.in. osoby niepełnosprawne.

Bezrobotne osoby posiadające różnego typu dysfunkcje swoje bezrobocie przeżywają szczególnie dotkliwie. U tych osób, oprócz negatywnych odczuć wynikających z pozostawania bez pracy, pojawia się równocześnie świadomość ograniczenia w różnych sferach aktywności i niemożności skutecznego konkurencyjnego działania na rynku pracy z tzw. osobami pełnosprawnymi. Niepełnosprawność ta nie ogranicza się tylko do sfery pracy, lecz wiąże się z trudnościami w sferze nauki, organizacji życia codziennego, a w wielu wypadkach prowadzi do degradacji społecznej i szczególnie niskiego statusu ekonomicznego.

Termin „niepełnosprawność” powszechnie kojarzy się z występowaniem określonych dysfunkcji i schorzeń organizmu. Definicję niepełnosprawności spotkać można w literaturze dotyczącej rynku pracy i zakresu opieki zdrowotnej oraz społecznej. Inną definicję stosuje się do określenia osób niepełnosprawnych w ramach polityki społecznej realizowanej przez państwo wobec tych osób, a jeszcze inną z punktu widzenia potrzeb profilaktycznych i leczniczych oraz rehabilitacyjnych.

Problem niepełnosprawności i wykluczenia społecznego tych osób stał się jednym z zasadniczych problemów społecznych na całym świecie, stąd też liczące się światowe organizacje (m.in. Organizacja Narodów Zjednoczonych, Międzynarodowa Organizacja Pracy, Komisja Europejska i wiele innych) zajęły jednoznaczne stanowisko w tej sprawie, opracowując i wdrażając w życie wiele dokumentów zakazujących jakiegokolwiek dyskryminacji osób, w szczególności ze względu na ich niepełnosprawność. Opublikowane dokumenty: „Standardowe zasady wyrównywania szans osób niepełnosprawnych” (wydany przez Organizację Narodów Zjednoczonych) oraz konwencje i zalecenia Międzynarodowej Organizacji Pracy zawierały m.in. definicje niepełnosprawności oraz zakres i sposoby wspierania osób niepełnosprawnych w zakresie ich aktywizacji zawodowej i społecznej¹.

Polska, jako sygnatariusz podstawowych dokumentów międzynarodowych dotyczących problematyki niepełnosprawności, zobligowała się do realizacji działań na rzecz tych osób poprzez stworzenie systemu rehabilitacji społecznej i zawodowej. 9 maja 1991 r. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej, przyjmując ustawę o rehabilitacji i zatrudnianiu osób niepełnosprawnych², zapoczątkował tworzenie funkcjonującego do dziś systemu wspierania tej grupy społecznej w Polsce [Sroczyński 2006, s. 1-3]. Ustawa z 1991 r. była wielokrotnie nowelizowana, a w 1997 r. zastąpiono ją nowym aktem prawnym, tj. Ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych³. Dzięki wdrożeniu w życie przepisów obu tych aktów prawnych doszło w minionym piętnastolecu do jakościowych, wręcz fundamentalnych zmian, obejmujących funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w polskiej rzeczywistości. Główne filary tego systemu stanowią:

- od strony zasilania finansowego – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, budżet państwa, budżety jednostek samorządu terytorialnego,
- od strony organizacyjnej – Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, Prezes Zarządu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz organy wykonawcze jednostek samorządu terytorialnego, organy orzekające o stopniu niepełnosprawności (Zakład Ubezpieczeń Społecznych,

¹ Art. 1, ust. 1, konwencji nr 159 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącej rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

² DzU nr 46, poz. 201, zm. DzU 1991 nr 80, poz. 350, zm. DzU nr 110, poz. 472, zm. DzU 1992 nr 21, poz. 85; DzU 1993 nr 28, poz. 127; DzU nr 11, poz. 50; DzU z 1995 nr 1, poz. 1; DzU nr 5, poz. 25; DzU nr 120, poz. 577; DzU 1996 nr 100, poz. 461.

³ DzU 1997 nr 123, poz. 776, zm. DzU nr 160, poz. 1082; DzU 1998 nr 156, poz. 1019; DzU nr 99, poz. 628; DzU 106, poz. 668; DzU nr 156, poz. 1019; DzU nr 137, poz. 887; DzU nr 162, poz. 1118; DzU nr 162, poz. 1126; DzU 1999 nr 49, poz. 486; DzU nr 90, poz. 1001; DzU nr 95, poz. 1101; DzU nr 111, poz. 1280; DzU 2000 nr 48, poz. 550; DzU 2001 nr 39, poz. 459; DzU nr 125, poz. 1368; DzU nr 129, poz. 1444; DzU nr 154, poz. 1792; DzU nr 154, poz. 1800; DzU 2002 nr 100, poz. 923; DzU nr 169, poz. 1387; DzU nr 200, poz. 1683; DzU nr 241, poz. 2074; DzU 2003 nr 7, poz. 79; DzU nr 90, poz. 844; DzU nr 223, poz. 2217; DzU nr 228, poz. 2262; DzU nr 96, poz. 959; DzU nr 99, poz. 1001.

Zespoły ds. Orzekania o Stopniu Niepełnosprawności), powiatowe centra pomocy rodzinie.

System ten uzupełniają liczne organizacje pozarządowe działające na rzecz i w imieniu osób niepełnosprawnych.

2. Badanie sytuacji ekonomicznej osób niepełnosprawnych w Polsce

W Polsce sytuację ekonomiczną osób niepełnosprawnych bada się z różną częstotliwością oraz w różnych przekrojach i z różnym stopniem szczegółowości oraz dokładności. Odpowiadają za to przede wszystkim urzędy statystyczne. Za najbardziej precyzyjne należy uznać badanie wykonywane w ramach narodowych spisów powszechnych ludności i mieszkań. Spisy te jednak są prowadzone co kilkanaście lat i wadą jest ich mała częstotliwość. Badania aktywności ekonomicznej ludności są badaniami ciągłymi, ich wyniki mają jednak charakter szacunkowy, co obniża ich wiarygodność. Badania realizowane są również przez urzędy pracy i stanowią w miarę dokładny zasób informacyjny, jednakże są zawężone do bezrobocia tych osób i ewentualnie korzystania z wybranych programów rynku pracy realizowanych przez te urzędy na rzecz bezrobotnych osób niepełnosprawnych lub poszukujących pracy. Pozostałe badania sytuacji ekonomicznej osób niepełnosprawnych mają charakter incydentalny lub mocno zawężony, np. do zatrudnienia w zakładach pracy chronionej (badania prowadzone przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych).

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r. wykazały, iż liczba osób niepełnosprawnych wyniosła 5456,7 tys., co stanowiło 14,3% ogółu ludności kraju. Oznacza to, że co siódmy mieszkaniec Polski był osobą niepełnosprawną (poprzedni spis ludności przeprowadzony w roku 1988 wykazał, iż co dziesiąty obywatel był osobą niepełnosprawną, a spis z roku 1978 podawał, że był nią co czternasty obywatel RP). Liczba osób niepełnosprawnych w okresie między spisami w latach 1988 i 2002 wzrosła o 1721,2 tys. (tj. o 46,1%). Natomiast w stosunku do wyników reprezentacyjnego badania stanu zdrowia ludności w roku 1996 (badaniem tym objęte były tylko osoby zamieszkające w gospodarstwach domowych), w spisie w 2002 r. nastąpił nieznaczny spadek liczby osób niepełnosprawnych – o 82,5 tys. [Narodowy... 2004]. Wyniki tego spisu wskazują, iż osoby niepełnosprawne są gorzej wykształcone, przejawiają niższą aktywność zawodową i w konsekwencji częściej niż ogół mieszkańców naszego kraju dotyka je zjawisko ubóstwa i bezrobocia.

W Polsce sytuację osób niepełnosprawnych na rynku pracy określa się przede wszystkim na podstawie badań ankietowych ludności przeprowadzanych przez GUS w ramach badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL). W badaniach tych identyfikuje się osoby posiadające orzeczenie prawne potwierdzające niepeł-

nosprawność (kryterium prawne) oraz osoby nieposiadające takiego orzeczenia, ale zaliczane w statystyce do osób niepełnosprawnych na podstawie samooceny zdolności wykonywania podstawowych czynności życiowych (kryterium biologiczne) [www.mpips...].

3. Aktywność ekonomiczna osób niepełnosprawnych w Polsce w latach 1999-2006

Osoby niepełnosprawne, jak pokazują wyniki badań aktywności ekonomicznej ludności przeprowadzonych w latach 1999-2006, cechują się bardzo niską aktywnością zawodową. Współczynnik aktywności zawodowej tej subpopulacji wahał się w tym okresie od 14,7 do 19,5% (tab.1).

Tabela 1. Wybrane kategorie bezrobotnych niepełnosprawnych według BAEL w Polsce w latach 1999 -2006

Lata*	Niepełnosprawni ogółem	Aktywni zawodowo			Biemi zawodowo	Współczynnik aktywności zawodowej	Wskaźnik zatrudnienia
		ogółem	pracujący	bezrobotni			
	w tys.					w %	
1999	4 349	764	648	116	3 585	17,5	14,9
2000	4 406	859	701	158	3 547	19,5	15,9
2001	4 312	731	619	112	3 581	17,0	14,4
2002	4 235	733	611	122	3 502	17,3	14,4
2003	4 155	678	576	102	3 477	16,3	13,9
2004	4 118	671	545	126	3 447	16,3	13,2
2005	4 021	642	515	127	3 379	16,0	12,8
2006**	3 791	557	479	78	3 233	14,7	12,6

* Stan na koniec IV kwartału.

** Dane z II kw. 2006 r.

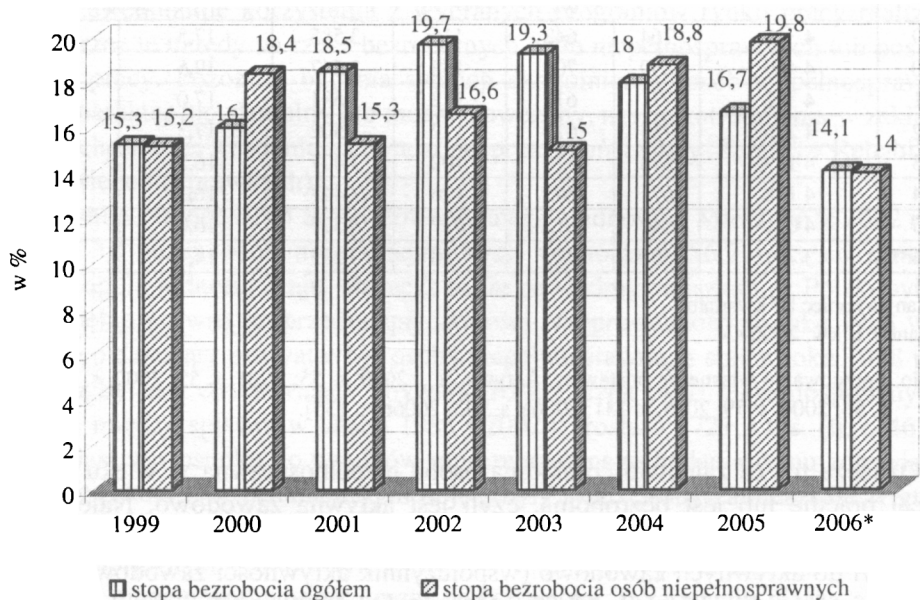
Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Aktywność... 2000, s. 55; 2001, s. 55; 2002, s. 55; 2003, s. 55; 2004, s. 59; 2005, s. 131; 2006a, s. 143; 2006b, s. 135].

Oznacza to, że zaledwie co siódma osoba niepełnosprawna w wieku 15 lat i więcej pracuje lub jest bezrobotna, czyli jest aktywna zawodowo. Należy tutaj wspomnieć, iż w tym okresie co drugi obywatel RP w wieku 15 lat i więcej zaliczany był do aktywnych zawodowo (współczynnik aktywności zawodowej zawierał się w przedziale od 56,6 do 53,6% [Aktywność... 2000, s. 57; 2001, s. 57; 2002, s. 58; 2003, s. 58; 2004, s. 62; 2005, s. 50; 2006a, s. 24]).

Przyczyn tak dużych dysproporcji w zakresie aktywności ekonomicznej ogółu ludności i osób niepełnosprawnych jest z pewnością wiele. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć samą ułomność (dysfunkcje psychiczne i fizyczne), które uniemożliwiały pojawienie się tych osób na rynku pracy lub skutecznie zniechęcały je do tego. Inną przyczyną, niejako powiązaną z kalectwem, jest nierozwiązany

ciągle w naszym kraju problem barier architektonicznych i barier w komunikowaniu się. Wiele osób niepełnosprawnych nie stara się wejść lub wrócić na rynek pracy z powodu niskiej samooceny i braku jakiegokolwiek wykształcenia (osoby te cechują się z reguły niższym wykształceniem niż osoby pełnosprawne).

Bezrobocie wśród osób niepełnosprawnych stanowi ciągle jeden z najistotniejszych problemów ekonomicznych i społecznych tej subpopulacji. Bezrobocie osób niepełnosprawnych wykazuje nieco inne tendencje niż bezrobocie ogółu społeczeństwa (rys. 1). Dotyczy to zarówno skali tego zjawiska (stopa bezrobocia), jak i jego rozmiarów (liczba bezrobotnych). Trudno też wskazać zgodność wymienionych trendów w populacji bezrobotnych. Zaskakują również znaczne skoki stopy bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych, czego nie widać (przynajmniej nie w takim natężeniu) wśród ogółu bezrobotnych. O ile wśród ogółu bezrobotnych od 2003 r. zauważalny jest systematyczny spadek stopy bezrobocia, o tyle wśród osób niepełnosprawnych wzrastał odsetek aktywnych zawodowo pozostających bez zatrudnienia w latach 2003-2005. Brak zgodności tych trendów wskazuje, iż poprawa ogólnej sytuacji na rynku pracy w Polsce nie przekłada się na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych na tym rynku.

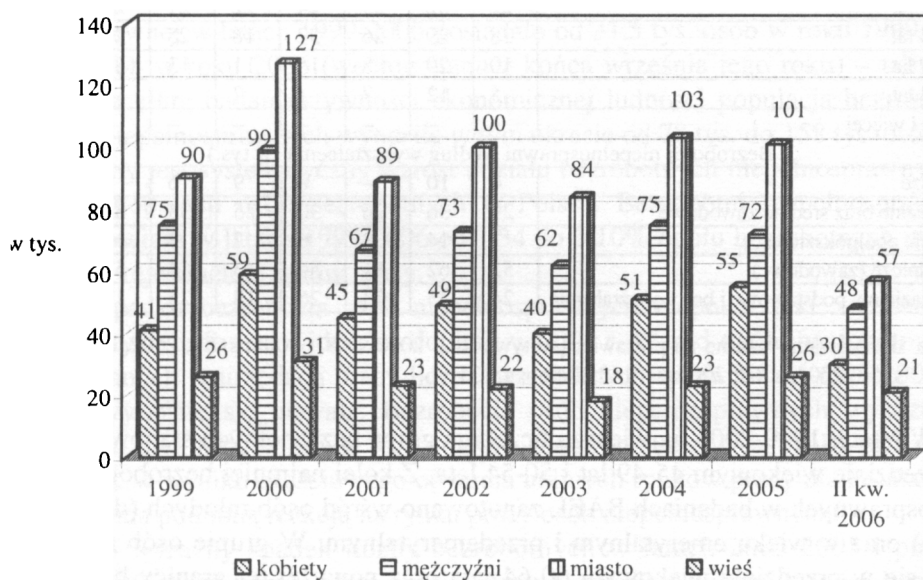

* Dane z II kw. 2006 r.

Rys. 1. Stopa bezrobocia ogółem i wśród osób niepełnosprawnych według BAEL w Polsce w latach 1999-2006

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Aktywność... 2000, s. 55; 2001, s. 55; 2002, s. 55; 2003, s. 55; 2004, s. 59; 2005, s. 131; 2006a, s. 143; 2006b, s. 135].

Badanie bezrobocia osób niepełnosprawnych według płci i miejsca zamieszkania (rys. 2) wskazywało na zdecydowanie większe bezrobocie wśród mężczyzn niż wśród kobiet. Była to odmienna sytuacja w stosunku do bezrobocia według płci ogółu bezrobotnych. W tym przypadku częściej bezrobotne były kobiety niż mężczyźni. Wśród bezrobotnych niepełnosprawnych występowały duże dysproporcje w zakresie bezrobocia pomiędzy mężczyznami a kobietami. BAEL wykazało, że w 1999 r. wśród 100 bezrobotnych niepełnosprawnych było 35 kobiet, a w 2003 r. było ich 39. Takie relacje wskazywały na szczególnie trudną sytuację mężczyzn, którzy byli zdecydowanie bardziej narażeni na bezrobocie. Miało to również niebezpieczny wymiar społeczno-psychologiczny. Mężczyźni bowiem, traktowani w społeczeństwie jako mający zabezpieczyć byt rodzinie, takim wymaganiom często nie mogli sprostać z powodu braku pracy. Stawiało to mężczyzn w wyjątkowo trudnej sytuacji i mogło być przyczyną wielu frustracji, chorób i zachowań patologicznych.

Rys. 2. Bezrobotni niepełnosprawni według płci oraz miejsca zamieszkania w ujęciu BAEL w Polsce w latach 1999-2006

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Aktywność... 2000, s. 55; 2001, s. 55; 2002, s. 55; 2003, s. 55; 2004, s. 59; 2005, s. 131; 2006a, s. 143; 2006b, s. 135].

Rozpatrując sytuację w zakresie bezrobocia w zależności od miejsca zamieszkania bezrobotnej osoby niepełnosprawnej, można stwierdzić, iż w miastach odsetek bezrobotnych był kilkakrotnie większy niż na wsiach. Sytuacja taka była podobna do sytuacji bezrobocia ogółu społeczeństwa, jednakże nie odnotowano tak dużych dysproporcji w przypadku bezrobocia ogółem.

Warto zwrócić uwagę na odmienne kształtowanie się bezrobocia wśród wybranych subpopulacji osób niepełnosprawnych. Jak wskazują dane z tab. 2, jedną z mających wpływ na bezrobocie cech osób niepełnosprawnych jest wiek tych osób.

Tabela 2. Bezrobocie osób niepełnosprawnych w wybranych subpopulacjach według BAEL w Polsce w latach 1999-2006

Wyszczególnienie	Lata							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 (II kw.)
Bezrobotni niepełnosprawni według wieku (w tys.)								
15-24 lata	10	13	–	6	7	7	5	10
25-29 lat	9	8	6	8	6	16	10	–
30-34 lat	6	5	8	10	7	14	8	5
35-39 lat	7	12	8	8	9	11	10	5
40-44 lat	19	24	19	15	12	14	13	11
45-49 lat	22	32	25	24	22	21	26	14
50-54 lat	28	29	26	32	18	25	26	20
55-59 lat	10	20	8	15	11	13	25	8
60-64 lat	5	12	7	–	7	–	–	–
65 lat i więcej	–	–	–	–	–	–	–	–
Bezrobotni niepełnosprawni według wykształcenia (w tys.)								
Wyższe	4	10	–	6	9	6	7	7
Policealne oraz średnie zawodowe	29	36	26	30	25	33	36	26
Średnie ogólnokształcące	7	14	8	6	7	9	10	6
Zasadnicze (zawodowe)	52	62	51	54	43	54	57	23
Gimnazjalne, podstawowe i bez wykształcenia	24	35	23	26	18	25	17	16

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Aktywność... 2000, s. 57; 2001, s. 57; 2002, s. 58; 2003, s. 58; 2004, s. 62; 2006a, s. 143; 2006b, s. 135].

W latach 1999-2006 największą liczebnie grupę bezrobotnych stanowiły osoby w przedziale wiekowym 45-49 lat i 50-54 lata. Z kolei najmniej bezrobotnych niepełnosprawnych w badaniach BAEL zanotowano wśród osób młodych (do 34 roku życia) oraz w wieku emerytalnym i przedemerytalnym. W grupie osób mieszczących się w przedziale wiekowym 60-64 lata oraz powyżej tej granicy bezrobocie zanikało lub nie występowało w ogóle. Osoby niepełnosprawne w tych grupach wiekowych otrzymywały już stałe świadczenia emerytalne lub rentowe i nie poszukiwały zatrudnienia, co powodowało, iż nie traktowano ich jako bezrobotnych.

Wykształcenie, jak pokazały wyniki BAEL, w latach 1999-2006 miało duży wpływ na bezrobocie wśród osób niepełnosprawnych. Wyższe wykształcenie, pomimo iż nie gwarantowało znalezienia pracy, okazywało się bardzo przydatne w poszukiwaniu zatrudnienia. Wśród tej subpopulacji w analizowanym okresie występowało generalnie najmniejsze bezrobocie (z wyjątkiem lat 2003 i 2006). Najwięcej osób bezrobotnych miało wykształcenie zawodowe oraz podstawowe lub też nie legitymowało się żadnym wykształceniem.

4. Bezrobocie osób niepełnosprawnych rejestrowane w urzędach pracy

Dane zawarte w ewidencji bezrobotnych prowadzonej przez urzędy pracy określają bezrobotną osobą niepełnosprawną z punktu widzenia możliwości otrzymywania zasiłków dla bezrobotnych lub korzystania z programów rynku pracy realizowanych przez te urzędy i współfinansowanych ze środków publicznych (głównie Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i budżetu państwa). Podstawą do znalezienia się w rejestrach bezrobotnych lub poszukujących pracy jest zakwalifikowanie osoby niepełnosprawnej do wymienionej subpopulacji na podstawie Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy⁴. Zgodnie z zapisami tej ustawy w urzędach pracy zarejestrowanych jest zdecydowanie mniej bezrobotnych osób niepełnosprawnych niż wykazywały badania aktywności ekonomicznej ludności. Status bezrobotnej osoby niepełnosprawnej w latach 1999-2006 posiadało od 31,5 tys. osób w roku 1999 do 71,3 tys. osób w roku 2006 (według stanu z końca września tego roku) – tab. 3. Natomiast według badań aktywności ekonomicznej ludności populacja bezrobotnych osób niepełnosprawnych wynosiła w tym okresie od 78 tys. do 158 tys. osób.

Widoczny jest systematyczny wzrost udziału bezrobotnych niepełnosprawnych w ogólnej populacji osób bezrobotnych w Polsce. Bezrobotni niepełnosprawni stanowili bowiem w latach 1999-2006 od 1,34 do 3,10% ogółu bezrobotnych widniejących w rejestrach urzędów pracy.

W przypadku bezrobocia osób niepełnosprawnych niepokoi fakt, iż spadek bezrobocia tych osób jest widoczny dopiero w 2006 r. Wśród ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy liczba bezrobotnych spada już od roku 2003 i trend ten wyraźnie się utrwała. Bezrobocie osób niepełnosprawnych wykazuje opóźnienie o dwa lata. Sugeruje to, iż ogólna poprawa sytuacji na rynku pracy w Polsce, m.in. w wyniku częściowego otwarcia unijnych rynków pracy dla Polaków, nie skutkowałą podobną reakcją na rynku pracy osób niepełnosprawnych.

Dopiero wyraźny spadek liczby bezrobotnych w latach 2003-2005 i pojawienie się znacznej liczby ofert pracy, m.in. w wyniku wyjazdu dużej liczby pracowników do pracy za granicę, niejako wymusił zwrócenie uwagi ze strony pracodawców na osoby niepełnosprawne. Ponadto znaczny napływ środków finansowych pochodzących z funduszy unijnych i kierowanych na wsparcie zatrudnienia osób niepełnosprawnych oraz dokształcanie tych osób zgodnie z potrzebami rynku pracy skutkowałą zmniejszeniem liczby bezrobotnych osób niepełnosprawnych w roku 2006.

⁴ DzU 2004 nr 99, poz. 1001, zm. DzU nr 273, poz. 2703, zm. DzU 2005 nr 94, poz. 788; DzU nr 64, poz. 565; DzU nr 164, poz. 1366, zm. DzU 2006 nr 94, poz. 651; DzU nr 104, poz. 708; DzU nr 144, poz. 1043; DzU nr 149, poz. 1074.

Tabela 3. Bezrobocie rejestrowane w wybranych subpopulacjach w Polsce w latach 1999-2006

Wyszczególnienie	Lata (stan z końca roku)							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006*
Bezrobotni ogółem (w tys.), w tym:	2 349,8	2 702,6	3 115,1	3 217,0	3 175,7	2 999,6	2 773,0	2 301,8
– kobiety	1 307,3	1 491,6	1 642,1	1 645,8	1 634,7	1 568,5	1 486,4	1 317,5
(w %)	55,63	55,19	52,71	51,16	51,48	52,29	53,60	57,24
– mężczyźni	1 042,5	1 211,0	1 473,0	1 571,2	1 541,0	1 431,1	1 286,6	984,3
(w %)	44,37	44,81	47,29	48,84	48,52	47,71	46,40	42,76
Bezrobotni niepełnosprawni (w tys.)	31,5	39,6	50,1	56,5	69,8	75,7	76,8	71,3
Udział w bezrobotnych ogółem (w %)	1,34	1,47	1,61	1,76	2,19	2,52	2,77	3,10
Niepełnosprawne kobiety (w tys.)	15,4	19,8	24,9	27,3	33,7	36,7	37,6	36,1
(w %)	48,9	49,9	49,6	54,4	48,30	48,48	48,95	50,68
Niepełnosprawni mężczyźni (w tys.)	16,1	19,9	25,3	29,2	36,1	39,0	39,3	35,2
(w %)	51,1	50,1	50,4	45,6	51,70	51,52	51,05	49,3

* Dane z końca listopada 2006 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS: Documents and Settings\user\Pulpit\REFERAT\Stopa bezrobocia w latach 1990-2006 (bezrobocie rejestrowane).htm.

Wśród bezrobotnych osób niepełnosprawnych w lepszej sytuacji znajdowały się kobiety. W okresie 1999-2006 tylko w latach 2002 i 2006 więcej było niepełnosprawnych bezrobotnych kobiet niż mężczyzn. W pozostałych latach zarejestrowanych było więcej niepełnosprawnych mężczyzn niż kobiet. Była to odmienna sytuacja niż wśród ogółu bezrobotnych. Z ogółu bezrobotnych widniejących w rejestrach urzędów pracy w całym okresie objętym analizą przeważały bezrobotne kobiety. Ich udział wahał się od 51,16 do 57,24%.

5. Zakończenie

Budowanie podstaw gospodarki rynkowej spowodowało zasadnicze zmiany na rynku pracy. Odejście od polityki gwarantowania pełnego zatrudnienia zmieniło życie wielu osób. W szczególnie trudnej sytuacji znalazły się te subpopulacje, które nie potrafiły szybko dostosować się do nowych warunków gospodarczych i pozbawione zatrudnienia nie potrafiły sobie samodzielnie z tym poradzić. Tymi grupami społecznymi okazały się, oprócz osób w wieku powyżej 45 roku życia i absolwentów, m.in. osoby niepełnosprawne. Ich ułomność, słabe wykształcenie oraz niska samoocena legły u podstaw ich znikomej aktywności ekonomicznej i spo-

tecznej. Bez wyraźnego wsparcia ze strony państwa niepełnosprawni nie byli w stanie konkurować z osobami pełnosprawnymi; dotyczyło to m.in. rynku pracy.

Sytuacja gospodarcza Polski od kilku lat się poprawia. Dotyczy to głównie okresu po wejściu Polski do Unii Europejskiej w maju 2004 r. Dynamiczny wzrost produkcji i eksportu oraz uwolnienie znacznej liczby miejsc pracy (głównie w wyniku wyjazdu znacznej grupy wykwalifikowanych pracowników do pracy za granicę) wywołały wzrost zapotrzebowania na siłę roboczą. Systematyczne wyczerpywanie się zasobów siły roboczej w niektórych dziedzinach wymusiło poszukiwanie potencjalnych kadr wśród subpopulacji dotychczas pomijanych w ofertach pracy. Zainteresowaniem zaczęły się ponownie⁵ cieszyć bezrobotne osoby niepełnosprawne, tym bardziej, iż ich zatrudnianiu towarzyszą dotacje ze środków publicznych. Również coraz wyższe kwalifikacje tych osób, będące wynikiem realizowanych na szeroką skalę programów m.in. je doksztalcających i zmieniających ich kwalifikacje odpowiednio do zapotrzebowania na rynku pracy, zwiększały ich szansę na znalezienie zatrudnienia. Efektem tych działań jest odnotowany po raz pierwszy od wielu lat spadek liczby bezrobotnych obserwowany w roku 2006.

Istnieją duże szanse, aby ten pozytywny trend się utrwalił. Konieczne są jednak utrzymanie wysokiego tempa rozwoju gospodarki i systematyczne wsparcie tej grupy społecznej ze strony państwa oraz pełna akceptacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych.

Literatura

- Aktywność ekonomiczna ludności Polski w IV kwartale 1999 roku, GUS, Warszawa 2000.
 Aktywność ekonomiczna ludności Polski w IV kwartale 2000 roku, GUS, Warszawa 2001.
 Aktywność ekonomiczna ludności Polski w IV kwartale 2001 roku, GUS, Warszawa 2002.
 Aktywność ekonomiczna ludności Polski w IV kwartale 2002 roku, GUS, Warszawa 2003.
 Aktywność ekonomiczna ludności Polski w IV kwartale 2003 roku, GUS, Warszawa 2004.
 Aktywność ekonomiczna ludności Polski w IV kwartale 2004 roku, GUS, Warszawa 2005.
 Aktywność ekonomiczna ludności Polski w IV kwartale 2005 roku, GUS, Warszawa 2006a.
 Aktywność ekonomiczna ludności Polski w II kwartale 2006 roku, GUS, Warszawa 2006b.
 Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002, GUS, Warszawa 2004.
 Sroczyński R., *15 lat, czyli pierwszy krok*, Biuletyn Informacyjny Funduszu Rehabilitacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych 2006 nr 4-5, PFRON, Warszawa 2006.
www.mpips.gov.pl/pliki_do_pobrania/osoby19922000.rtf.

⁵ W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku w wyniku gwałtownego wzrostu zainteresowania pracodawców utrzymaniem statusu zakładu pracy chronionej, któremu nadano wiele korzystnych przywilejów podatkowych, na rynku pracy pilnie poszukiwano bezrobotnych niepełnosprawnych ze względu na wymogi wielkości zatrudnienia tych osób w przypadku ubiegania się o utrzymanie tego statusu. W urzędach pracy brakowało bezrobotnych osób niepełnosprawnych nadających się do wykonywania jakiegokolwiek pracy.

THE UNEMPLOYMENT OF HANDICAPPED PERSONS IN POLAND IN THE PERIOD OF 1999-2006

Summary

This article presents the scale of unemployment of handicapped persons in Poland between 1999 and 2006. This presentation characterizes unemployment across different population groups of disabled persons. The analysis was based on labour market data and survey of economic activity. This article highlights the directions of changes on labour market in relation to the situation of disabled persons.

Adriana Politaj – dr, adiunkt w Katedrze Zarządzania Jakością i Środowiskiem Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu – Wydział w Jeleniej Górze.